

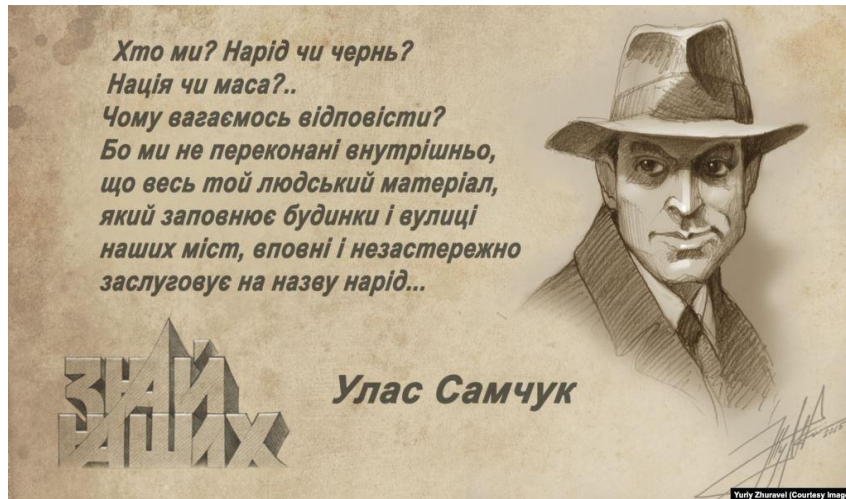
14.11.23р. 11гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Урок позакласного читання.
Улас Самчук «Марія»

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ХІД УРОКУ

Епіграф:

1. Життя і творчість Уласа Самчука

Улас Олексійович Самчук народився 20 лютого 1905 року в селі Дермань (теперішня Рівненська область) на Волині, що перебувала тоді під владою Польщі. Батько був заможним селянином. Із п'яти дітей у родині вижив тільки Улас Самчук. Спочатку навчався в народній школі в Тилявці, куди переїхала родина, потім Дерманська двокласна школа при семінарії, Кременецька гімназія, яку не скінчив через мобілізацію до війська. Служив у Західній Польщі, але скоро дезертирував до Німеччини. Тут він вступив до Бреславського університету і вчився в ньому до переїзду в Чехословаччину (1929 рік). У Празі здійснилася заповітна мрія: він закінчив Український вільний університет і здобув вищу освіту.

У Празі він познайомився з Є. Маланюком, Л. Мосендзом, О. Ольжичем, О. Телігою, О. Лятуринською та іншими представниками національної свідомої студентської молоді. Сюди потрапляла преса з Радянської України, приїздили делегації письменників. Ті роки вплинули на становлення світогляду Уласа Самчука. Тоді ж одружився з Марією Зоц, їй він присвятив трилогію «Волинь». У той час друкуються перші його великі твори: «Кулак», «Марія», збірка новел «Віднайдений рай». У 1938-1939 рр. як кореспондент працює в Закарпатті, а у 1940 р. переїздить до Польщі, поселяється в Кракові.

Коли німці прийшли на українську землю, Улас Самчук повернувся до Львова, працював у Києві, Рівному, де став редактором газети «Волинь». Усі зусилля спрямував на те, щоб вона була «максимально своя, не лише мовою, а й змістом». У ній друкує твори, заборонені радянською владою. У березні 1942 р. фашисти заборонили газету, а Уласа Самчука арештували. На щастя, ув'язнення тривало місяць. Після цього письменник виїхав у Німеччину, тому що залишатися в Україні ставало дедалі небезпечніше. У 1943 р. він закінчив роман «Юність Василя Шеремети».

У 1945 році письменник входить до ініціативної групи зі створення МУРу, стає першим його головою. Це було об'єднання українських письменників за кордоном, які займали антикомуністичну позицію.

У 1948 році Улас Самчук переїздить до Канади, став засновником об'єднання українських письменників «Слово», яке утворилося 1954 р. в Нью-Йорку. В Канаді написано трилогію «Ост». Улас Самчук — автор багатьох публіцистичних творів, нарисів, які вийшли окремими книгами: «П'ять по дванадцятій», «Слідами піонерів», «Живі струни», «Сонце з заходу», «В країні занепаду й руїни».

Помер письменник 9 липня 1987 року. Похований у Торонто.

2. Роман «Марія»

Рік написання – 1933

Літературний рід: епос.

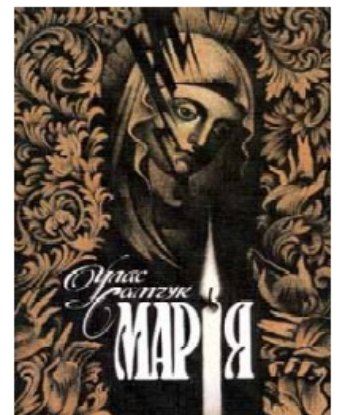
Жанр “Марія”: роман-хроніка.

Тема “Марія”: хроніка життя української жінки як відображення долі селянства.

Ідея “Марія”: звеличення праці, любові, материнства, України.

Головні герої “Марія”: Марія, її перший чоловік Гнат Кухарчук, другий — Корній; Демко, Максим, Лаврін і Надійка (діти Марії й Корнія).

У 1933 році Улас Самчук написав роман-спалах «Марія». Сильнішого твору про голодомор в Україні 1932-1933 роках нема й досі. Голод забрав мільйони життів, невинних жертв сваволі та безчинства. Він присвячує твір «Матерям, що загинули голодною смертю на Україні в роках 1932-1933». У цьому творі письменник проявив себе суворим реалістом. Йому притаманна традиційність зображення: реалістичні картини-описи побуту, праці постають через спокійну оповідь. Твір має підзаголовок «Хроніка одного життя». Загальний стиль

викладу цілком відповідає хронікальному жанрові — про Маріїне життя розповідається в чіткій часовій послідовності. Уся історія розділена на три періоди, які вкладаються в розділи «Книга про народження Марії», «Книга днів Марії»! «Книга про хліб». Кожен із них є також розповіддю про певний етап у житті українського селянства.

Роман «Марія» має низку особливостей. По-перше, твір має своєрідне кільцеве обрамлення: розпочинається і закінчується лічбою днів земного буття Марії: «Коли не рахувати останніх трьох, то Марія зустріла й провела двадцять шість тисяч двісті п'ятдесят вісім днів. Стільки разів сходило для неї сонце, стільки разів переживала насолоду буття, стільки разів бачила або відчувала небо, запах сонячного тепла й землі». По-друге, твір невеликий за обсягом, але має всі ознаки роману: описує все життя Марії, має кілька сюжетних ліній, піднімає цілий ряд проблем. По-третє, Улас Самчук вперше в українській літературі виводить образ сильної жінки, здатної піти проти всіх існуючих законів заради свого щастя. По-четверте, привабливим є образ багатого селянина Мартина Заруби, який своїй наймиці Марії дарує на весілля дві десятини землі й корову.

3. Сюжет роману «Марія» Уласа Самчука

I. «Книга про народження Марії»:

народження Марії — смерть її батька — закоханість у Корнія — Корнія забирають на сім років у царську армію в матроси — одруження Марії з Гнатом — народження в них дитини й смерть через хворобу — повернення Корнія — розлучення Гната й Марії.

II. «Книга днів Марії»:

розбудова нового життя Марії з Корнієм — народження сина Демка, а згодом Надійки й Максима — будівництво просторої хати — Корній знову у війську на російсько-японській війні — Гнат спалює на Великдень Маріїну оселю — повернення Корнія — народження сина Лавріна — смерть Демка в німецькому полоні від голоду — більшовицький переворот — одруження Надійки — більшовицька робота Максима на селі.

III. «Книга про хліб»:

тотальне винищення українського селянства голодомором 1930-х років — Максим звинувачує брата Лавріна в контрреволюції — Марія й Корній під тиском Максима переходять у будинок, покинутий висланими в Сибір сусідами — смерть Маріїної онуки й самогубство дочки — Корній убиває сина Максима і

йде помирати в поле разом зі старим собакою — сповідь Гната перед Марією — смерть Марії.

У «Книзі про народження Марії» розповідається про тяжке дитинство дівчинки. Вона рано залишилася сиротою, жила у тітки Катерини, в якої було своїх п'ятеро дітей. Всіх треба нагодувати, одягнути. І тоді Марія відчула своє сирітство: «Чорні м'якенькі її кучері довго не милися і збилися у твердий ковтун. У них завелися пасожери, які гризли і мучили Марію. На плечах висить брудна сорочина». У дев'ять років дівчинка пішла у найми до Мартина Заруби. Все робила, що загадували, але тут вона не голодувала, була вимита і причесана. Підросла Марія і стала — о, дівка! Багато хлопців задивлялося на неї, але до серця припав Корній Перепутька. Забирають Корнія у москалі, прийняли в матроси, і тепер прийдеться служити сім довгих років. Поклялася не забувати коханого, чекати.

Кохав Марію і Гнат Кухарчук, багатий працюючий хлопець: «Гнат Кухарчук кульгає на праву ногу, але господар, яких мало. Знає столярну, майстер на всі руки. Дівчата бігали за ним тичбою». Але він любив Марію. Гнатово наполегливість зробила своє. Не дотримала слова Марія, зрадила Корнія і вийшла заміж за Гната. Цей шлюб не приніс їй щастя. Смерть дітей, життя з нелюбом загартує Марію. Повертається з армії Корній, і жінка покидає Гната назавжди: «Ти мучиш мене, Гнате! Ти силою забрав мене... Сім літ терпіла тяжку каторгу. Сім довгих літ. Сам Бог не хоче, щоб ми жили разом. Пусти мене, дай мені розвід, не муч себе і мене». Не кожна жінка здатна мати такий сильний характер, так самовіддано боротися за своє щастя.

«Книга днів Марії» — там уже інша людина, яка знайшла себе, нарешті, стала вільною в почуттях і діях. Нелегко починалося для неї нове життя. Коли вона перебралася до Корнія, там її очікувало справжнє пекло. Коханий був бідний і ледачий. Мав тільки матроський «кльош», «кілька з викладеним коміром сорочок» і гармонію, на якій грав у неділю. За час кількарічної Корнієвої відсутності «мати з сестрою так догосподарювались, що тільки й зосталася напіврозвалена хата», «навіть хліба не було». Можна подивуватися з характеру Марії. Навіть після того, як сільська баба-знахарка позбавила її ненародженої дитини, про яку і чути не хотів жорстокий Корній, Марія вижила, не розлюбила черствого Перепутьку, витерпіла його побої і злість, і таки хитрощами й обіцянками ситого життя змусила працювати на землі. Марія допомогла Корнію, хліборобу з діда-прадіда, повірити у власні сили. І Корній став хорошим чоловіком, люблячим батьком і господарем, відчував щедрість землі не гірше від Гната. Він став зовсім іншою людиною. З його мови зникають лайливі слова, а з душі — сміття, він воскресає духовно.

Життя підносить Марії нові випробовування. Корнія забирають на російсько-японську війну, Марія сама опікується великим господарством, виховує трьох дітей — Надію, Демка і Максима — і вірно чекає коханого. Гнат хоче повернути колишню дружину, готовий усиновити її дітей, але життя навчило Марію триматися одного берега, бути чесною і вірною. Гнат підпалює обійстя Марії. Вона знала, що це була Гнатова помста, але відчувала свій гріх перед ним і чекала Божої кари за знівечену долю колишнього чоловіка. Повертається з війни Корній, у них народжується син Лаврін. Здавалось, бути щастю.

Третя частина «Книга про хліб» розповідає про «початок кінця» — тотальне винищення українського селянства в 30-х роках.

Більшовицька влада, на яку покладали надію селяни, знищує їхні господарства, вбиває страшним голодом. Вмирає весь Маріїн рід. Від голоду під час Першої світової війни гине її найстарший син Демко, репресовано Лавріна, вмирає страшною голодною смертю дочка Надія і внучка Христинка, сина-зрадника Максима вбиває Корній, а сам іде в поле помирати.

На останніх сторінках роману знов з'являється Гнат Кухарчук. Він постригся в ченці і шукав розради в Біблії. Вражений трагедією Маріїної сім'ї, Гнат прийшов до кволої жінки, яка чекала своєї смерті. Визнав себе винним у підпалі її хати. «Маріє! Висповідай мене. Даруй усе, що зробив тобі у дні молодості... Прости мені раз, другий і третій!» Останньою вмирає Марія.

Цей трагічний кінець — наслідок глибокого болю письменника за майбутнє України.

4. Аналіз роману «Марія»

Роман має присвяту: «Матерям, що загинули голодною смертю на Україні в роках 1932-1933». «Марія» посідає особливе місце в нашій літературі. Це, здається, перший мистецький твір, де відтворено голодову трагедію українського народу 1933 р. І написаний він того ж страшного 1933-го. Автор не був свідком того нелюдяного шаленства, що відбувалося в ті роки в Україні. Проте його творча уява з неймовірною правдивістю наблизила читачів до тієї безпрецедентної трагедійної події. Він дав твір великої життєвої й мистецької правди. Його присвята книги: «Матерям, що загинули голодною смертю на Україні в роках 1932-1933» — звучить і звучатиме вічно як мементо морі, як вічне прокляття й оскарження тих, що doprowadили людей до такого стану. Роман розгортається у двох планах: з одного боку — у плані суто людському, особистому, психологічному. Людей зображено з усіма властивими їм високими й низькими інстинктами, сильними й слабкими рисами характеру,

добрими й поганими вчинками. З іншого — у плані соціальних, суспільних стосунків і подій, у рамках яких людина провадить своє особисте життя. Подати в реальній мистецькій єдності ці два плани — це велика трудність для кожного автора. Улас Самчук, тоді ще зовсім молодий автор, успішно переміг цю трудність. Сприяли цьому, на нашу думку, три мистецькі компоненти: глибока синівська любов і пошана автора до свого народу, знання його характеру, його життя, його душі, його воління; неповторно авторові, пристрасно-життєдайні, ми б сказали, рубенсівські, а дехто твердить — довженківські, образи українських людей, української природи; властивий тільки Самчукові творчо виявлений стиль ліричного монологу, що, як електричний струм, проймає весь сюжет повісті й тримає читача в постійному напруженні. Саме ці три компоненти творять високомистецьку цілість сюжету. Де людина, природа й соціальне життя виступають як органічні складники процесу.

Роман “Марія” Уласа Самчука став свого часу справжньою сенсацією. Вражаючий страшними подробицями життя українців періоду насильницької колективізації, цей шедевр української літератури й досі нікого не залишає байдужим, знову й знову нагадуючи про страшний період голодомору 1932-1933 рр.

За жанром “Марія” — роман-життєпис, адже у творі висвітлюється життєвий шлях української жінки Марії, від народження до смерті. Її життя майстерно переплітається з загальнонаціональним життям України того часу, тим самим роблячи образ Марії узагальнюючим, навіть символічним. Роман складається з трьох частин-книг.

Проблематика твору має кілька аспектів, що розглядаються від особистісного рівня до рівня загальнонаціонального: проблема духовності, сенсу життя, національне розуміння щастя і добра, проблема насильницького насадження невласивої українській духовності більшовистської моралі.

З кожною частиною можна спостерігати, як особистісно-психологічні риси Марії набувають узагальненого характеру. Так, автор крізь увесь твір робить акцент на материнстві Марії, роблячи її образом усіх матерів, що померли голодною смертю під час голодомору. Крім того, треба зауважити, що **образ Марії** в широкому значенні — **це образ самої України**, що страждає від абсолютно чужих для неї норм нового “кращого життя”, яке приносить лише голод, занепад та смерть.

Автор, відтворюючи шокує та страшні події, прагне викликати обурення та протест проти насилля над українським народом, його морального пригнічення та фізичного знищення. Цей твір має нагадувати нащадкам про чорні роки в українській історії, щоб ніколи в майбутньому таке не повторилося.

Серед порушених письменником проблем проблема добра і зла – чи не найголовніша. Що ж є добром для українського селянина? Тут варто взяти до уваги розуміння представниками Київської світоглядно-антропологічної школи концепту „український етнонаціональний характер”.

Автор постає у творі не безпристрасним літописцем людських болей та радостей щастя і горя, прекрасного і потворного в людському житті. Він підходить до зображення добра і зла в житті із загальнолюдських позицій вічних цінностей, орієнтуючись на які, людина залишається людиною, не перетворюється на сліпу й німу оруду “вершителів” людських доль.

У творі письменник акцентує увагу на тому, що найвищим виявом добра в житті є любов матері до дитини, показуючи скільки тепла й ніжності випромінює мати, милуючись своєю дитиною. Підтвердженням цьому є епізод годування матір’ю маленької Марії: **“Голова її похилена направо, очі спущені й закриті довгими повіками, а уста стулені у легку й прозору усмішку”** Образ Марії уже з перших рядків роману набуває певного смислового наповнення, що дасть можливість автору реалізувати задум твору. У. Самчук робить своєрідну установку на таке сприйняття, зазначаючи: **“У неї чоло, а за ним хорониться брунька розуму, яка от-от розів’ється, розцвіте й пізнає добро і зло”**.

Великим добром у житті письменник уважав боротьбу за життя. Це була одна з вроджених і провідних рис характеру Марії, що простежувалася вже в тому, як вона немовлям пила материнське молоко: **“Марія пила з насолодою та щирим завзяттям, властивим спражньому борцеві за існуванням”**.

Здавалось би Марія народжена для добра і щастя. У неї ніжна, любляча мати і **“сильний тато, добрий тато. Марія горда таким татом, бо такого тата немає на цілому світі”**.

У сім’ї панує любов, взаємоповага. І ось перша тінь зла закрила Марієне сонце добра й радості – загинув у каменоломні батько. Шестирічній Марії **“робиться страшно, і вона починає плакати... Мама стає на коліна коло лави і так голосить, аж моторошно... Мати, коли помітить її, замість дати їсти, схопить на руки, заливається слізьми і так горне до сухих грудей, що Марії аж боляче”**.

Сонячні ясні дні дитинства з мамою і татом, змінила ніч сирітства. Втіленням зла постає смерть від травм і від хвороби, що майже одночасно (через два місяці) забирають у дитини батька і матір. Добрі люди, які забрали до себе сирітку, самі оточені злиднями та клопотами. Автор багатозначно зазначає: **“...Не може людина вічно бути доброю і лагідною, а ще коли маєш п’ятеро крикливих ротів...”**.

Ці слова є своєрідною установкою на сприйняття зіткнення добра і зла в самій людині. Автор зауважує: **“По рокові мусила Марія вже щось робити. Не буде ж вона даремно їсти хліб. Скажіть, люди добрі, хто б вам кормив даремно сироту?”**.

Найвищим добром і смислом людського існування У. Самчук уважав працю: **“Сонце весь час працювало”**. Це було основою існування всього живого в природі. Так і людина, на думку автора, повинна весь час працювати – це основа її існування, щастя, родинного життя. Праця і для Марії була природною, вона любила працю: **“Та що Марії праця? Жне, в’яже за косарями і, мов дзвінок, гомонить...”**. Праця наповнювала її життя гармонією, смислом

існування, про це свідчить її світовідчуття, що найкраще виражено в співі: **“...Голос в’ється і обнімається з зорями. Марія підніме високі груди й виведе... Дзвенить, дзвенить її моторна, запашина пісня, носить над полями...”**. Це авторське бачення добра в людському житті підкреслюють слова Одарки: **“Працею люди щастя собі добувають...”**. Не знайшовши щастя в шлюбі з Гнатом, вона усвідомила, що добробут не є запорукою щастя, шлюб без взаємності – велике зло. Основою щасливого шлюбу є взаємне кохання, а вона Гната не любила. Сподівалася втішити душевний смуток любов’ю до праці й щастям материнства: **“...Втіху мала, коли почувала вагітність. Тепер хоч не буде сама... Марія тішилась і працювала...”**. Народження дитини стало великим святом і для неї, і для всієї родини. Автор зазначає, що **“коли Марія кормила дитину, відчувала велику радість... Моє янголочко любе!.. – щебетала Марія. – ...Любе моє, дороге моє, щастя моє!”**. Письменник підкреслює, що найбільше важить для жінки щастя материнства, але й цього щастя, і цього добра в житті з Гнатом вона не зазнала. Великим горем, великою розпукою її була смерть дітей. І знову смерть постає як найбільше зло, що затьмарює людині сонце. І це зло внутрішньо надломлює на якийсь час Марію і тягне цілий ряд інших недобрих вчинків. Життя з немилим чоловіком стає після смерті дітей ще нестерпнішим, у серці запанувала “порожнеча”, життя втратило сенс. Марія паресте працювати, уникає домашніх справ, чоловіка, загуляла, **“повернулася в далекі царства минулого дівочтва”**. І це було великим злом стосовно Гната, який любив її до самозречення, самозабуття, втрачаючи здоровий глузд, дні для нього **“мов краплини крові, капали з пораненого життя”**. А коли дізнався, що з армії прийшов Корній, якого Марія кохала в дівочтві, і вони знову зустрічаються, а він хворий і немичний лежить у лікарні, то для нього **“сонце почорніло, як підбите око”**.

Марія вистраждала своє право на щастя бути з коханою людиною, вона пройшла ад приниження й непосильної праці, але знайшла в собі сили працюю і волею своєю творити добро: змінити моральне обличчя Корнія, і він з “безшабашного” матроса стає найкращим господарем, створити родину, знайти щастя в дітях, подолати злидні, досягти добробуту. У. Самчук ніби милується своїми героями – добротворцями: **“Корній, Марія і стара мати сидять коло столу і їдять Святу Вечерю, їм весело і радісно. На обличчях спокій, видно сяйво щастя – короткого і проходячого, але все-таки щастя”**. Першим злом, котре прийшло й зруйнувало сімейне щастя, війна з Японією, на яку змушений іти Корній. Весь тягар господарства лягає на плечі Марії, а також піклування про трьох дітей і стару Корнієву матір. Другим злом стало сліпе кохання Гната. Щоб Марія дозволила йому бути біля неї, допомагати їй, він спалює її хату, господарство в найсвятіший день – Великдень. Ледве врятували дітей і матір, господарству завдано великої шкоди. Але не можна злом добути щастя, Марія не хоче допомоги Гната, уникає його, чекає Корнія. Третім злом стала перша світова війна, і якщо Корній повернувся з війни з Японією, то старший син його, Демко, так і не повернувся зі світової.

У романі “Марія” У. Самчук подає багатолікість зла, яке є у самій людині і у людському житті. Носієм зла, втіленням бездушності, моральної кризи є образ Максима – середнього сина Корнія і Марії. Він зневажав батьків, працю, рідню, закони народної моралі, людського співжиття. Він безжалісний, жорстокий,

цинічний: виганяє батьків з хати, оббирає їх, прикрившись буквою закону революційної доби; пише обмову-донос на рідного меншого брата Лавріна, засилає його у Сибір; бенкетує в той час, коли в селі люди пухнуть з голоду; відмовляється від батьків, прирікаючи їх на голодну смерть і беззахисну старість.

Як велике зло в романі йдеться про епідемії, що забирали життя у людей від малого до старого, війни та інші соціальні катаклізми. Письменник прагне розв'язати одну із складних проблем – проблему виживання нації в екстремальних умовах. Автор розглядає життя окремої людини як постійну боротьбу за існування та життя нації як практику виживання в умовах етноциду.

Проблема Добра і Зла певною мірою акумулюється в усіх образах.

Скажімо, Гнат, який пішов у ченці, подумки хоче втішити Марію в її горі, в її тузі за сином, порівнюючи її з Божою Матір'ю: ***“Маріє! Встань. Згадай велику Матір, яка стояла під хрестом розп'ятого Сина і чекала Його смерті”***. Але, як зазначає автор, чернець не насмілився, бо поряд з нею був Корній.

В уста своїх персонажів Улас Самчук вкладає слова, які вичерпно характеризують голод як страшну соціальну катастрофу, велике зло для людини: ***“ – Не дай Бог, щоб десь там з голоду згинув. Краще вже хай від кульки, ніж від голоду...О, то правда. Найстрашніша смерть – це смерть від голоду. Не дай Бог навіть ворогові вмирати такою смертю”***.

Великим злом було і те, що люди були безпорадні хоч якось зарадити цьому горю. Вони безсилі перед колоніальним (тоталітарним) режимом, війною, терором, голодом, що перетворюють людське життя на пекло.

Зло у вигляді гріха несе за собою покарання. І такий гріх, коли було потоптано найсвятіші людські почуття і помисли, теж не міг пройти безкарно. Кара прийшла. Страшна, невблаганна кара – голод. Але чому вона впала на голови безневинних? А, може, винних? Уже тим, що мовчали, що дозволили злу запанувати на землі? Зло може тривати довго. Але неминуче переможе Добро. Такий закон життя. Це утверджує своїм романом У. Самчук.

Письменник у творі подає як затемнення планетарного масштабу, так затемнення й прозрівання людини щодо добра і зла. Ці два начала постійно ведуть боротьбу в людській душі, як в природі світло і пільма. Саме тому неабияку символічну роль у творі відіграє образ сонця, а йому на зміну, зазначає автор “наступала ніч...”, що передає безпросвітність людського життя у лещатах тоталітарного режиму, коли багатьох людей поглинула “ніч вічності”. Соціальне зло – це великої руйнівної сили, як зазначає письменник, ***“бацिला розкладу родини натрапила на свій ґрунт. Настав початок кінця... Сонце так саме сходило і заходило. Але знаки на сході все більше і більше вказували наближення. Йшов, ступав і перемагав жорстокий дух руїни, і не було йому спину, бо ані Корній, ні Марія, ні сотні, тисячі Корнійів і Марій не знали, що близьиться їх занепад, їх кінець...”***.

Голод, як показує Улас Самчук, руйнував людину із середини, руйнував людські закони співжиття: любов до ближнього, милосердя, співчуття, гуманність, взаємодопомогу та ін.: ***“Хліб. Виривали один другому з рук, з зубів... Сухі, жилаві руки простягалися за відібраною торбою, а з розтрощеного черепа лилася жовта кров”***.

В уста Корнія автор вкладає слова, які мають глибокий філософський зміст і високу міру узагальнення: ***“Немає тепер злодіїв. Його замінив грабіжник, якому нема заборон...”***.

Державна репресивна машина теж постає у творі як велике зло: ***“Крицевими дорогами мчать у далечінь поїзди. Там сніги, морози. Там сосни шумлять і виють білі ведмеді. Соловки. Страшне, незабутнє слово, страховище і рана віків. Мільйонна могила України”***.

Образ Марії в романі постає як символ багатостраждальної матері, символ матері-вболівальниці. Її гнітить голод як соціальне зло, що руйнує та знищує паростки майбутніх поколінь: ***“Боже, Боже! Що то вийде з таких людей, які з дитинства голодують, – журилась стара. – І ми не в розкошах жили, зазнали всього, але такого ще, певно, світ не бачив”***.

Марія – зразок материнського самозречення, символ материнської доброти. Вона з усієї сили намагається врятувати від голодної смерті найрідніших – доньку Надію і онуку Христусю. Але врешті-решт стає безпорадною, гостро відчуває приреченість: ***“Марія стоїть над дитиною і думає: “Вмреш, дитинко. На широкому світі немає вже для тебе трошечки хліба... Зовсім трошечки хліба...”***.

І це звучить як звинувачення всім хто бачив зло, замовчав його і не допоміг нужденним та знедоленим. З болем і жалем говориться у творі про страшні наслідки голоду: ***“Гинуть матері. Зникають з лиця землі щирі добрі жінки, які родилися і внесли в життя щастя, радість, несли працю і несли сміх молодий. Гинуть діти сонця і великої нашої землі”***.

В уста Гната автор вкладає своєрідне прокляття всім тим, хто спричинив це страшне соціальне зло, хто зневажив жінку-матір: ***“...Краще буде Содоморрі й Гоморрі в день Страшного суду, ніж вам, що відrekliся й плюнули на матір свою!...”***.

Ця думка є своєрідним лейтмотивом твору, яка підтверджує його основне завдання, що визначає і ще більше підсилює присвята роману: ***“Матерям, що загинули голодною смертю на Україні в роках 1932–1933”***.

Життєві долі персонажів роману У. Самчука “Марія” так чи інакше підтверджують ще одну провідну думку твору, без якої не можна вірити у торжество добра на землі: ***“Не може бути ніколи пізно, коли йде про спасіння живої душі”***.

Ці слова підкреслюють авторську віру в перемогу людського начала в людині, добропорядності і високої духовності.

По-своєму постає Добро і Зло зі сторінок роману Василя Барки «Жовтий князь».

Жовтий князь – символ не лише голоду та жорстокої влади. Він є втіленням надприродного, космічного Зла, що набрало сили, й пішло в наступ на людство у XX столітті.

Теж саме можна сказати і про твір І. Багряного ***“Сад Гетсиманський”*** – ***“великий, вопіючий і страшний документ”*** (В. Винниченко), чи про його ж роман “Тигролови”, про твори Б. Антоненка-Давидовича та прозу інших письменників, які свою увагу акцентували на філософських категоріях Добра і Зла.

Перечитуючи та аналізуючи згадані твори, доходимо висновку, що які б випробування не випадали б на долю людини в згаданих творах Добро завжди “перемагало” Зло. Духовність, національна свідомість, гідність, совість, культура – ці складники “внутрішньої культури” й людського життя є непереможні.

Проходячи через усі випробування, людська душа залишається незнищеною, а це віщує відродження. Саме в показі незнищенності, гармонійності, сили духу постає людина лише у праці у всій красі. Це людина, яка здатна робити й робить добро (Марія – героїня з однойменного роману Уласа Самчука, Григорій Многогрішний та Андрій Чумак – герої творів Івана Багряного, родина Мирона Катранника (мати, дружина, троє дітей) з роману “Жовтий князь” Василя Барки. Ці люди, проявляючи надзвичайну людяність і порядність навіть в екстремальних ситуаціях роблять Добро. Про них говорять, що вони мають “високу людську собівартість”.

Автори, психологічно вмотивовуючи переживання, муки, страждання героїв, переконливо демонструють опір Добра Злу, виходячи при цьому з традицій української класичної літератури, яка завжди розкривала душу народу, його ментальність, мораль, його соціальну активність, його вітаїзм – утвердження торжества життя за будь-яких обставин.

5. Творче завдання

- Назвати проблематику твору. Оформити відповідь у вигляді інформаційного грона:

- проблема батьків і дітей;
- проблема любові, сімейного щастя;
- проблема моралі проблема праці і достатку;
- проблема віри в Бог;
- проблема геноциду та репресій;
- проблема штучного голоду;
- проблема добра і зла;
- проблема національної свідомості.

6. Виконайте тестові завдання

1. Позначте рядок, у якому правильно вказано жанр твору Уласа Самчука „Марія”:

а) роман у новелах; б) соціально-побутовий роман; в) роман-хроніка; г) повість.

2. Кому присвячений роман „Марія”?

а) Матерям, що загинули голодною смертю в Україні в 1932—1933 роках.
б) усім матерям.
в) матерям, чиї діти загинули під час голодомору 1932-1933 рр.

г) жінкам, які пережили страшні муки під час „голодних” 1932—1933 рр.

3. „Марія” Уласа Самчука розкриває трагедію голоду в Україні 1932—33 рр., який історики називають геноцидом. А що означає це слово?

а) голодомор; б) жертви масового голодування у 1932—33 рр.; в) причини голодомору.

г) свідомі дії, спрямовані на повне або часткове винищення національної, етнічної чи расової групи;

4. Кого автор називає Іродом-Знущателем у таких рядках твору: „Кажуть, що десь народився великий пророк, що веде народ наш з неволі, чорні духи сповістили про цю вістку Ірода-Знущателя, а той морок і голод великий народ наслав. Сто тисяч дітей мусить вмерти”?

а) В. Молотова; б) П. Постишева; в) Л. Кагановича; г) Й. Сталіна.

5. Сталінщина призвела до духовного розтління народу — створення „нового типу” людини, якій притаманна жорстокість, брехня, зрада. На прикладі кого це показує Улас Самчук у романі „Марія”?

а) Максима; б) Гната; в) Корнія; г) Надії.

6. „Настав початок кінця. Дні Марії скінчилися. Сонце так саме сходило і заходило. Але знаки на сході все більше і більше вказували наближення. Йшов, ступав і перемагав жорстокий дух руїни, і не було йому спини, бо ані Корній, ні Марія, ні сотні, тисячі Корній і Марій не знали і не могли знати, що близиться їх занепад, їх кінець...”

Про який початок і якого кінця говорить автор?

а) початок революції; б) початок голоду; в) початок колективізації; г) початок громадянської війни.

7. Продовжити речення:

☐ «Мене найбільше вразило в характері Марії...»

☐ «Письменник відкрився нам як...»

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Прочитати роман Уласа Самчука «Марія»;

2. Скласти презентацію за романом «Марія».